

Danutė KRIŠTOPAITĖ

„MAN TIK NORĖTŪSI IŠ VISOS ŠIRDIES BŪTI ŽMOGUMI...“

MININT ANASTAZIJOS KAŠINSKAITĖS 85-ĄSIAS GIMIMO METINES

Anastazija KAŠINSKAITĖ (1926–1979) – ilgametė „Vagos“ leidyklos redaktorė ir vertėja. Buvo baigusi klasikinės filologijos studijas Vilniaus universitete. Redagavo ir vertė Antikos autorių kūrinius (tarp jų – Plutarcho „Rinktinės biografijos“, Salustijaus Krispo „Jugurtos karas“ ir kt.). Taip pat redagavo vertimus iš prancūzų, italų, rusų ir kitų kalbų. Šviesų šios ypatingos asmenybės paveikslą savo straipsnyje pateikia Anastazijos Kašinskaitės kolegės ir artima draugė Danutė KRIŠTOPAITĖ.

FROM THE BOTTOM OF MY HEART I WOULD
JUST LIKE TO BE HUMAN ...

Anastazija KAŠINSKAITĖ (1926–1979) was for a long time an editor and translator for Vaga. She studied Classical philology at Vilnius University. She edited and translated creations from Antiquity (including Plutarch's Lives, Salustius Crispo's "The War of Jugurtha", and others). She also edited translations from French, Italian, Russian, and other languages. In this article, her colleagues and a close friend, Danutė KRIŠTOPAITĖ, present a bright picture of this unique personality.

Veržli, nė akimirksniui nestabtelinti laiko tėkmė trumpina mūsų amžių, neša į nebūtį mūsų gyvenimus. Kiek daug tų, kurie buvo šalia ir kurių jau nebėra. Tik iš metų tolumos boluoja šviesūs jų veidai. Tarp kitų – ir Anastazijos Kašinskaitės, ilgametės redaktorės bei vertėjos, išmintingos, jautrios sielos ir be galo kuklios asmenybės, mielos draugės veidas.

Mes, anuometinės Valstybinės grožinės literatūros („Vagos“) leidyklos redaktoriai, buvome kuklūs ir pilki nelyginant žvirbliai. Nedrįsime net galvoti apie kokią nors karjerą, o tyliai, su meile, sąžiningai, palaikydami vieni kitus, dirbome savo kasdienį nelengvą darbą, kuris mums atrodė prasmingas. Ir taip pamažėle radosi redagavimo, meninio vertimo, leidinių sudarymo įgūdžiai, brendome kaip kultūros žmonės. Negalėjai būti kitoks, kai greta darbavosi tokie visapusiški šulai, toks elitas kaip Jurgis Tornau, Jonas Čekys, Aldona Liobytė, Rožė Jankevičiūtė, Vytautas Petrauskas, Aleksandras Žirgulyš, Dominykas Urbas, Alfonsas Maldonis. Jaunesnius kolegas pranoko saugumo persekiota, tragiškai gyvenimą baigusi Taida Devėnaitė. Visus telkė ir vienijo bibliotekos vedėja Izabelė Stankūnienė, didelis moralinis autoritetas, pramogų bei išvykų organizatorė. Šitokioje našioje dirvoje išaugo ir Anastazija Kašinskaitė, bendradarbių vadinama Nastute.

Mudvi susidraugavome gal antrais mano darbo leidykloje metais. Trejus metus buvau mokytojavusi Alytuje ir jaučiau prielankumą Džūkijai bei džūkams. Kilusi iš to krašto Nastutė tiesiog traukė su ja suartėti. Ir viena kitą atradome nesunkiai. Be įprasto bendravimo, Nastutė mėgo rašyti laiškus. Beje, susirašinėjo ir su Prancūzijoje gyvenančia Ona Šimaite.

Buvo kilusi iš Likiškėlių kaimo (g. 1926, vasario 12), baigė Alytaus gimnaziją. Paskui – klasikinės filologijos studijos Vilniaus universitete. Po jų nuo 1950 metų iki gyvenimo pabaigos – darbas leidykloje. Studijos atvėrė jai įstabų Antikos žmogiškųjų ir meninių vertybių pasaulį ir leido suvokti jo pranašumą prieš dabartinį. Dirbdama su nemirtinguoju tos epochos literatūriniu palikimu, Nastutė turėjo galimybę plėsti savo akiratį, pakilti virš kasdienybės, o svarbiausia – jautė pareigą ugdyti savyje žmogiškumą. Tam juk reikėjo itin daug fizinių ir dvasinių jėgų nuo pat vaikystės neigiamam žmogui.

Nastutės kasdienybė nebuvo lengva. Gyveno drauge su Universiteto drabužinėje dirbusia mama Ona Kašinskiene (1904–1981) šios iš savo darbovietės gautame kambaryje Istorijos-filologijos fakulteto kieme. Didžiulis kambarys buvo tamsus (tik su vienu langu), be jokių patogumų. Prie to lango ir stovėjo jos rašomasis stalas. Čia išgyventa geras amžiaus ketvirtis, prarasta nemažai sveikatos. Kaip rašė viename lai-

ke gal 1962 ar 1963 metais, „sausas kambario oras (20°) dar nieko, bet išeinu laukan, pasivaikštau – ir gyvybinės jėgos pakirstos“. O apie geresnį butą nebuvo ko nė svajoti. Tik kur kas vėliau, padėjus gana daug pastangų, galiausiai nusišypsojo laimė apsigyventi žmoniškame dviejų kambarių bute Basanavičiaus gatvėje. Bet tada jau ir mama gulėjo pakirsta insulto, ir pačios Nastutės sveikata buvo dar labiau pašlijusė.

Tačiau nepaisydama nepakenčiamų buitinių sąlygų, Nastutė visom išgalėm ugdė savyje Žmogų, visų pirma labai kruopščiai atlikdama tiesiogines pareigas. Daug jėgų, dvasinės energijos ir meilės atidavė redaguojamoms knygoms. O redagavo iš lotynų, graikų, romanų ir kitų kalbų verstus veikalus. Ji buvo pagrindinė Antikos autorių vertimų redaktorė, nors dirbo Verstinėje vaikų ir jaunimo redakcijoje (vedėjai Aldona Liobytė, Stasys Sabonis, Vytautas Martišius). Jos uoliomis pastangomis lietuvių skaitytojai gavo tokias vertingas knygas kaip Platono „Dialogai“ (1963), Tacito „Rinkiniai raštai“ (1972), Herodoto „Žmonės ir žygiai“ (1974) ir kt. Žinoma, ne visi vertimai buvo tobuli ir lengvai suredaguojami. Viename 1963 metų laiške Nastutė samprotauja: „Bendrai tai labai gera dirbti su tais Univerkos dėstytojais, kad jie nepametę proto nuo senatvės. O ką daryt su „Žodžiu kvailybei“ – jokios pagalbos. Kas iš to, jei pataisysi 10 nesąmonių, o 4 paliksi! Iš viso ta klasika mūsų labai žemo lygio: kiekviena knyga – gramozdas, ir gana. Užsimerkt ir nematyt: kaip ir visko, kas aplink mus“.

Ir pati Nastutė, be redagavimo, sutelkusi visas kūrybines galias, įdėjo savo kuklų indėlį į lietuviškąją antikinės literatūros vertimų aruodą: išvertė Plutarcho „Rinktines biografijas“ (1962) ir Salustijaus Krispo „Jugurtos karą“ (1973). Versdama ir šias, ir kitas knygas, buvo labai reikli sau ir niekada nesijautė pasiekusi tobulybės: „<...> Pasiėmiau porą biografijų (Plutarcho „Rinktinės biografijos“ – *D.K.*), verstų prieš metus, ir taip viską subraukiau, kad pirmykščio vertimo nė ženklo neliko. Oi, kaip pavydžiu tiems vertėjams, kurie neturi ko taisyti. Gražina jiems taisyti, o jie, nė pirštelio nepridėję, vėl viską gražina. Palaiminti tobulieji, nes jų žemės karalystė! O man neskirta nei žemė, nei dangus“ (1962, liepos 14 laiškas).

Universiteto dėstytojai, kurių vertimus ji redagavo, matė aukštą buvusios studentės lygį ir kvietė dėstytojauti į Klasikinės filologijos katedrą. Tačiau Nastutė, būdama labai kukli, kategoriškai atsiskakė: „Man lyg buvo pakibęs... pavojus (keisti darbą – *D.K.*) su skambučiais iš Katedros, bet tegu nesuka man galvos. Nenoriu. Tegu geresnės pasieško. Tuo metu, kai pasimatymas buvo paskirtas su „jais“, išėjau Tau laiško paleisti. Ir gerai, kad išėjau ir negrižau“ (1963 m. laiškas).

Kalbant apie kitus Nastutės vertimus, bene populiariausia buvo Gavriilo Trojapolskio apysaka „Baltasis Bimas Juodoji ausis“, ypač pamėgta jaunųjų skaitytojų. Nuo tų laikų ne vienas šunelis gavo Bimo vardą. Beje, knyga tebeminima ir dabar: „Juk pamenate, vyresnieji, tokią knygą?“ (Gintarė Adomaitytė. Vandenės užrašai. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2010, p. 90).

Kodėl Nastutė ėmėsi šio vertimo? Ogi iš meilės šunims, kaip ištikimiausiems žmogaus draugams. Labai norėjo pati turėti šunį. Tai žinodama draugė Irena Meciūnaitė jai padovanojo baltą šuniuką, kuriam davė Argo vardą. Bet žmonin-

game Istorijos-filologijos kieme kažkas jį pavogė. Nastutė skaudžiai išgyveno džiaugsmą tekusio padarėlio netektį ir ilgai jo nepamiršo: „Žiūriu ir matau Argo akis, susikaupusias, idėmias – jos suprato kiekvieną mano žodį“ ([1965], gegužės 31).

Ir tada jai kilo mintis kaupti suvenyrinių šunelių kolekciją. Jų (molinių ar medinių) išgydavo iš liaudies meistrų, sulaukdavo kaip dovanėlių iš draugų. Ilgainiui sukauptė daugybę. O jai mirus (1979, sausio 14) didžioji šios kolekcijos dalis atsidūrė Nacionaliniame muziejuje ir buvo išsklaidyta po jo fondus.

Didžiausia atgaiva po sunkių darbų Nastutei būdavo gamta. Ir vasarą, ir žiemą verždavosi į jos prieglobstį. Ne kartą drauge braidėm po gražiąsias Markučių ir Pavilnio apylinkes, ypač pavasarį. Iki šiol akyse tebestovi klonyje puošniai pražydusi kriaušė, visa balta baltutėlė, prie kurios aną tolimą pavakarę krykšdamos lėkėm nuo kalvos...

O kaip mylėjo Vilnelę ir jos gaivų šniokštimą! Kokia miela jai buvo mūsų Baltija! Atostogaudama Estijoje prie tos pačios jūros, tykiai skalaujančios Pernu krantus, ilgėjosi savosios neramos Baltijos: „Nesinori man rašyt nei apie jūrą, kurios čia nėra (įlankėlė su matomais krantais – tai ne jūra), nei apie estus su šunimis, nei apie savo dieną, konkrečią ir kartais vienodą, užteks, jeigu pasakysiu: viena diena Juodkrantėje atstotų visas dienas čia, šaltoj svetimoj padangėj“ ([Pernu,] 1963, liepos 4).

Ir dar širdžiai be galo miela buvo muzika, mokėjo subtiliai ją pajausti. Ypač mėgo Haendelį. Turėjo nemažai plokštelių ir laisvesnę valandėlę jų paklausydavo. Žavėjosi per radiją transliuojamais simfoniniais koncertais: „<...> dieviškas koncertas, gražus iki skausmo, jei taip galima pasakyti. Gal verčiau nesiklausyti, užsikimšti visas ausis, kad tam grožy nematytum viso pasaulio ir žmogaus tragizmo gelmių... nēr kur dėtis iš gražumo... Filharmonijoje tikriausiai visi negyvi, jeigu per radiją klausantis galima išprotėti... Na, jau kitą kartą žinosiu, kur eiti ir kaip eiti. Tas Dvoržakas su *savo* „Naujuoju pasauliu“ jau seniai buvo pavergęs mano dūšią, o dabar...“ ([1965], gegužė).

Nekasdieniškus įgūdžius Nastutė, kaip tylaus, uždaro būdo asmenybė, buvo labiau linkusi išgyventi viena. Arti-

Emilija, Genovaitė Gudelytė, Vanda Daunoravičiūtė ir Anastazija. Laimos Dumčiuvienės archyvo nuotrauka

Anastazijos Kašinskaitės nuotrauka iš Danutės Krištopaitės albumo.

Kitoje nuotraukos pusėje užrašyta: „Danuže, neniekinau aš meilės, ji galbūt paniekino mane, o gal didžią Meilę Fortūna skyrė tik vertiems, o gal tik nevertiems – aš gi nieko nežinau. Man tik norėtus iš visos širdies būti Žmogumi... Ir jei aš to žmogaus vardo dar nors kiek verta, prisimink mane ir tada, kai nenumaldomi toliai mus atskirs.“

A. 1961 metų pavasaris, vasara ir ruduo...“

miau bendrauti su žmonėmis ne per daug mėgo. Savo draugėmis laikė Ireną Meciūnaitę ir mane. Bent mums ji labiau atsiverdavo. Dar buvo suartėjusi su poete Janina Degutyte ir šios draugė dailininkė Brone Jacevičiūtė, kurias vadino dievais. Bet vis dėlto kartais jausdavosi labai vieniša, troško idealios draugystės: „Geras draugas iš tikrųjų palaima ir dangaus malonė. Juk visi filosofai, išminčiai šios žemelės, niekindami turtus, garbę ir visus kitus panašius daiktus, vos neapčiuopiamus, draugystę laikė didžiausiu gėriu. Bet tas gėris tenka tik labai nedaugeliui – tiesiog akla aklojo Likimo dovana“ (1963, liepos 18 laiškas).

O metams bėgant gyvenimo našta vis sunkėjo. Itin nepakeliami buvo paskutiniai trylika, kai slaugė prie patalo prikaustyta ir beveik nekalbančią mamą. „Vagos“ direktorius Jonas Čekys norėjo parūpinti ligonei vietą Antavilių globos namuose, bet Nastutė nieku gyvu nesutiko – jautė tiesiog šventą pareigą prižiūrėti mamą pati. Neturėdama nei sveikatos, nei lėšų, stengėsi ją kuo geriausiai maitinti, rūpinosi, kad jai nieko netrūktų.

Nastutė artimiau bendravo su savo amžininkų Matuliauskų šeima, gyvenančia netoliese, Pilies gatvėje. Jos studijų draugė muziejinininkė Jadvyga Katinaitė buvo ištekejusi už dailininko Adomo Matuliausko. Jie turėjo tris vaikus. Šiems

vos paūgėjus mirė motina. Vyras buvo labai rūpestingas ir toliau pats vienas stengėsi būti jiems ir tėvas, ir motina. Jie visi dažnai aplankydavo Nastutę. Kadangi gyveno vieno kambario bute, po kelerių metų daugia vaikė šeima gavo erdvų būstą Lenino (dabar Gedimino) prospekte prieš „Vagos“ leidyklą. Išgyvenus gal porą metų, šeimos galva staiga mirė. Liko mažamečiai vaikai. Vyriausias iš jų, Adomas, buvo gal trylikos metų. Savo artimų draugų našlaičius pasišovė globoti Nastutė, tačiau globą turėjo patvirtinti miesto Vykdomojo komiteto taryba. Šiai globai ėmė priešintis vaikų dėdė, Matuliauskienės brolis, kuriam turbūt rūpėjo butas, bei jos studijų draugės Zita Žemaitytė ir Aldona Stravinskienė. Jos apibūdino Nastutę kaip netinkamą globėją – atseit neatsikračiusi religinių prietarų ir dėl kitų priežasčių netinkanti. Vaikus buvo siūloma atskirti vienus nuo kitų ir atiduoti įvairiems asmenims, net kažkam į Maskvą. Bet gerai pažįstančios Nastutę šios tarybos narės dailininkė Ona Naruševičienė ir gydytoja Anelė Martišienė apgynė jos teisę į vaikų globą. Jais niekieno nepadedama rūpinosi 1977–1978 metais. Kol Vykdomajame klausimas buvo sprendžiamas (o tai užtruko), Nastutė labai nerimavo, kankinosi, bijojo, kad prie jos pripratę našlaičiai neatsidurtų svetimose rankose. Tačiau patirti išgyvenimai, globėjos pareigos, kurioms atidavė daug širdies, aišku, ir mamos slaugymas galutinai pakirto trapią Nastutės sveikatą – ji susirgo nepagydoma liga. Pati nepajėgdama surado našlaičiams kitą globėją – pedagogę Zitą Marozaitę, kuri vaikais rūpinosi kelerius metus iki pat savo mirties (1982). Jiems neliko abejingas ir sūnaus Adomo krikštatėvis dailininkas Antanas Kmieliauskas, beje, sukūręs antkapinę skulptūrą tėvų kapui. Taip tėvų anksti netekę vaikai liko savo namuose, mokėsi ir patys skynėsi kelią į gyvenimą. Adomas baigė Dailės akademiją (buv. Dailės institutą), Jūratė – bibliotekininkystę, Birutė tapo mokytoja. Mylinčios ir pasiaukojančios Nastutės širdies dėka. Apie nuoširdžias jos, kaip globėjos, pastangas buvo rašoma Maskvos laikraštyje „Komsomol'skaja pravda“ (1978, Nr. 8).

Artimesnių giminių Nastutė neturėjo. Retkarčiais minėdavo pusbrolių Stasį Grajauską, mamos sesers sūnų, Alantos žemės ūkio mokyklos vieną iš vadovų. Šis nei su Nastute, nei su jos mama artimiau nebendravo, nebent rudenį, ir tai ne kiekvieną, atveždavo maišą bulvių. Nelankė Nastutės nė ligoninėje, nesirūpino jos mama. Pusseserei mirus nejautė pareigos nors kiek prisidėti prie laidotuvių. Jas organizavo ir finansavo „Vagos“ leidykla.

Dukteriai sergant Oną Kašinskienę slaugė ir globojo Laima Rudžianskaitė (dabar Dumčiuvienė), Nastutės studijų draugės panevėžietės Genovaitės Gudelytės-Rudžianskienės dukterė. Ši gyveno pas Nastutę nuo 1973 metų, kai atvažiavo studijuoti į Vilniaus universitetą. Ji čia buvo kaip šeimos narė, niekur neišsikėlė ir mokslus baigusi. Nastutei gulint ligoninėje rūpinosi mama. Kadangi Nastutė testamentu nepaliko, mums, jos draugams ir bendradarbiams, atrodė, kad Laima savaime turi likti mamos globėja. Bet tada ir sūnėnas Stasys Grajauskas staiga susidomėjo Onos Kašinskienės likimu: ėmė ją lankyti, Laimai siūlė savo uošvės paslaugas, rado kelią į „Vagos“ leidyklą, pradėjo varstyti kitų įstaigų duris. Kaip komunistas buvo gerai pažįstamas su Vilniaus miesto Spalio rajono Vykdomojo komiteto pirmininku V. Šelaiskis-

kiu, ir abu drauge rezgė planą, kaip perimti Onos Kašinskienės globą, kurią turėjo patvirtinti šis komitetas. Aš, kaip Nastutės draugė, ir kiti bendradarbiai, žinodami, kokia brangi jai buvo mama, susirūpinom šios likimu, juo labiau, kad 1979 metų balandžio pačioj pabaigoj išgirdom, jog globėju iš tikrųjų gali būti paskirtas Grajauskas. Tada mudvi su kita redaktore – Danute Venclovaitė lemingojo posėdžio išvakarėse nudrožėm į priėmimą partijos Centro komitete. Laimė, priėmė malonus ir geranoriškai nusiteikęs darbuotojas (deja, to gerojo žmogaus pavardės neprisimenu). Kalbėjo su mumis draugiškai, o išgirdęs, kokių reikalų atėjom, tučiuojau paskambino Šelaikiskiui ir pasiteiravo, koks numatomas nutarimas dėl Onos Kašinskienės globos. Pirmininkas dėjosi iš pradžių dar nežinaš, bet prispirtas pasakė, jog globą ketina pavesti Grajauskui Oną Kašinskienę įkurdinant senelių namuose, o butą atiduodant globėjui. Tada mūsų pašnekovas kategoriškai pareiškė, kad atėjusios Anastazijos Kašinskaitės bendradarbės su „Vagos“ leidyklos motyvuotu prašymu, rekomenduojančiu kaip patikimą globėją skirti Laimą Rudžianskaitę, ir kad jis pats pritariąs šiam projektui. Kadangi, kaip nepatyrusios lankyti įstaigose, neatsinešėme jokio rašytinio dokumento, buvom paragintos skubėti į leidyklą ir sukurti reikiamą raštą su darbuotojų parašais. Parbėgusios drauge jį rašėm, surinkom nemažai parašų ir popiet nunešėm į Centro komitetą, dar pridėjusios ką tik išleistą puošnų M.K. Čiurlionio albumą, kaip simbolinę padėką už šio doro darbuotojo nuoširdžią paslaugą.

Pas liaudies dainininę Oną Stefanavičienę. Iš kairės: Danutė Krištopaitė, Ona Stefanavičienė su vyru, Danutė Venclovaitė, Anastazija Kašinskaitė. 1963. Iš Danutės Krištopaitės albumo

Rytojaus dieną sulaukėm skambučio iš Spalio rajono Vykdomojo komiteto, kad klausimas išspręstas mūsų naudai. Laima išslaugė Nastutės mamą iki pat jos mirties ir gražiai palaidojo Rokantiškėse, šalia dukters.

O Nastutės nueitą neilgą, bet prasmingą ir gražų gyvenimo kelią gal geriausiai apibūdintų klasikinė sentencija – *Per aspera ad astra*. Daug kentėdama ir beatodairiškai aukodamasi, jinais įgyvendino didįjį savo troškimą – *būti Žmogumi*.

Danutė KRIŠTOPAITĖ

Anastazija Kašinskaitė ir Danutė Krištopaitė. 1963. Iš Danutės Krištopaitės albumo

